

DOSYA-TTB RAPORU**SAĞLIK HİZMETLERİ VE
BELEDİYELER*****GİRİŞ**

Sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi ve yönetimi ile ilgili olarak zamanımızda en sık tartışılan iki kavram "Kentlerde Temel Sağlık Hizmetleri" ve "Desentralizasyon" (Yerelleştirme)'dir. Bu iki konu özellikle Türkiye açısından önemlidir.

Ülkemizde, kent nüfusu giderek artmaktadır. Kentlerimizde yaşayanların oranı 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusunun yarısını aşmıştır. Kent halkına her yıl katılan yüzbinlerce kişinin karşı karşıya olduğu sağlık sorunları kentlerdeki toplumun genelinden farklıdır. Çünkü, bu kişilerin çoğu, çevre koşullarının en bozuk olduğu gecekondularında yaşarlar; bir bölümünün hiçbir sosyal güvencesi yoktur; birçoğu etkili bir temel sağlık hizmetinden yoksundur. Türkiye'de kırsal kesimde göreceli olarak daha iyi yürüyen bir temel sağlık hizmetleri örgütü (sağlık ocakları) olmasına karşın, kentlerde bu hizmetlerde henüz istenilen düzeye erişilememiştir. Ülkemizde birleşilen görüş, "kent tipi" sağlık ocağı modelinin eksikliğidir. Bu eksikliğin giderilmesine, yalnızca Sağlık Bakanlığı'nın değil, üniversite, meslek birlikleri, belediyeler, toplum örgütleri ve ilgili diğer tarafların tümüne görevler düşmektedir.

Desentralizasyonla ilgili tartışmalara gelince: Türkiye'deki yönetim yapısının geleneksel olarak merkeziyetçi bir özellik gösterdiği bilinmektedir. Bu özellik sağlık sistemi için de böyledir. Bu yapının değiştirilmesi için bazı kişilerce yapılan öneriler vardır. Ancak, bu yönde gerçekçi ve ciddi adımların atıldığı söylenemez. Aslında, böyle bir gereksinim olduğunu düşünenlerin sayıları da çok değildir. Desentralizasyon, yerel halkın hizmetlere daha fazla katılımı ve hizmetin planlanma ve yürütülmesinde o yerdeki yetkili-

lerin daha fazla ya da tümüyle söz sahibi olmasıdır. Bunun nasıl olacağı, her ülkenin kendi koşulları dikkate alınarak kararlaştırılmalıdır. Bu konudaki tartışmaların Türkiye'de bir süre daha devam edeceği anlaşılmaktadır.

Bütün bu tartışmalar ve beklentiler sürerken son bir kaç yıldır Türkiye'de bir olgu yaşanmaktadır. Başta büyük kent belediyeleri olmak üzere, bazı belediyeler "semt polikliniği", "sağlık evi", "dispanser" gibi adlar altında bazı hizmet birimleri açmaktadırlar. Bu birimler, kuruluş amaçları, hizmet bölgeleri, yaptıkları işler, kadroları, yönetim yapıları, olanakları yönlerinden birbirlerinden farklıdırlar. Öyle anlaşılmaktadır ki, çeşitli belediyelerin konuya bakışları arasında da farklılıklar vardır.

Her şeyden önce, belediyeler böyle bir girişime neden gerek duymuşlardır? Türkiye'deki bir hizmet açığı kapatmak için mi? Yasal yetkilerinin kaçınılmaz bir gereği olacak mı? Halktan gelen baskılar sonucunda mı? Seçim kampanyaları sırasında, seçmenlere söz verildiği için mi? Belediyelerin bu girişimleri, Türkiye'nin sağlık hizmetlerine nasıl bir katkıda bulunabilir? Bu girişim zaten karmaşık ve çok başlı olan sağlık hizmetlerini olumsuz yönde etkileyebilir mi? Belediyeler, söz konusu hizmet birimlerini açmaya devam etmeli midirler? Yoksa bu işten vazgeçilmeli midir? Bu girişim daha olumlu nasıl yapılabilir? Belediyeler, desentralizasyona geçişte bir model oluşturabilirler mi?

TOPLANTININ AMACI

Türk Tabipleri Birliği, belediyelerin temel sağlık hizmetleri sunmak üzere daha ileri girişimlerde bulunmadan önce, yukarıda sıralanan soruların cevaplandırılması gerektiğine inanmaktadır. Bu yönde yapılması gereken şeylerden ilki; benzer girişim içinde bulunan belediyelerin birbirleri ile ilişki kurmaları ve girişimleri konularında bilgi alışverişinde bulunmalarıdır. İşte, bu toplantının (workshop) en önemli amacı ilgili belediyelerin bazılarının yetkililerini bir araya getirmek ve belediyelerin söz konusu girişimlerini tartışmaya ortam oluşturmaktır.

* "Sağlık Hizmetleri ve Belediyeler" konulu workshop TTB Halk Sağlığı Kolu tarafından 22-23 Aralık 1990 tarihinde Ankara'da düzenlenmiştir.

Türk Tabipleri Birliği, hekimlerin de yer aldığı bütün hizmetlerde taraflardan birisidir. Dünya Hekimler Birliği'ne göre (35'nci Kurultay-1983-Venedik) ulusal hekim birlikleri, hekimlerin çalıştırıldığı her kademedeki ve yerdeki sağlık hizmetleri hakkında görüş belirtmek durumundadır. Bu toplantıda, Türk Tabipleri Birliği'nin görevi yalnızca bazı görüşlerini belirtmekten öte, ilgili belediyelerin bir araya gelmelerinde öncü rolü oynamaktadır. Konu ile ilgili toplantıların değişik düzeylerde sürmesi ve belediyelerin sağlık hizmetlerine katkılarının en iyi biçimde nasıl olabileceğinin bulunması gerekmektedir.

SONUÇ (SON RAPOR)

1- Yürürlükteki mevzuata göre belediyeler, koruyucu, tedavi edici ve esenlendirici her türlü sağlık hizmetini sunabilirler. Ancak, belediyelerin asıl hizmetleri sağlıklı çevre koşullarını yaratmak ve sürdürmek olmalıdır.

2- Her kademedeki tedavi edici sağlık hizmetini sunmak Devletin temel görevlerindedir ve bu hizmet Sağlık Bakanlığı tarafından verilmelidir. Bakanlık, bu görevinden arındırılmaz.

3- Sağlık Bakanlığı'nın bu görevini yeterli ve verimli olarak yapamadığı yerlerde, özellikle iç göçler sonucu hızlı kentleşme ve gecekondulaşmanın olduğu büyük kentlerde, olanakları bulunan belediyeler, birinci ya da ikinci basamak tedavi hizmetlerini de verebilirler. Bu konudaki girişimler ancak zorunluluk durumunda başlatılmalıdır.

4- Birinci basamak sağlık hizmetlerini (Temel Sağlık Hizmetleri) vermek durumunda kalan belediyeler, kuracakları hizmet birimlerinde "sağlık ocağı" modelini esas almalıdırlar. Bu birimlerin hizmetleri içinde çevreye ve işyerlerine yönelik koruyucu hizmetler ağırlıklı olmak üzere, ilk basamak tedavi hizmeti de verilmelidir. Bu birimlerden bütün kamu hastanelerine hasta sevkleri yapılabilir. Bu düzenlemelerde ülke düzeyinde standardizasyon gereklidir.

5- Belediyelerin sağlık hizmetleri sunumunda ve yapılanmasındaki esaslar ve standartlar Sağlık Bakanlığı, Türk Belediyecilik Derneği, Türk Tabipleri Birliği ve ilgili diğer kuruluşlardan oluşturulacak bir yapı tarafından belirlenmelidir.

6- Belediyelerin sundukları sağlık hizmetlerinin, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde, Sağlık Bakanlığı'nın hizmetleri ile uyum içinde olabilesini sağlayacak yasal taban oluşturulmalıdır. Bu amaçla bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi ya da Sağlık Bakanlığı ile belediyeler arasında ikili protokoller düşünülebilir. Bu düzenlemede kurumların karşılıklı yükümlülüklerine ve özellikle Sağlık Bakanlığı'nın personel ve lojistik ile ilgili desteğine ve denetim yetkisine yer verilmelidir. Bu düzenleme içinde, il düzeyinde İl Sağlık Müdürü, Belediye Sağlık Daire Başkanı, Tabip Odası temsilcilerinden oluşan bir koordinasyon kurulu düşünülebilir.

7- Maliyet yüksekliliği ve işletme güçlükleri de dikkate alınarak belediyeler hastane (ikinci basamak tedavi hizmetleri) vermektan kaçınmalıdırlar.

8- Sağlık hizmetlerinin sunumu ve sağlık personelinin özlük haklarına ilişkin mevzuat ve uygulama çelişkileri (1580, 1593, 224, 3080 sayılı yasalar) giderilmelidir.

9- Belediyeler bünyesinde "Sağlık Zabıtası" kurulması ilke olarak kabul edilmelidir. Bu örgütün biçimi ve sağlık zabıtalılarının kimlerden oluşturulacağı konularını ele almak üzere ayrı bir çalışma grubu oluşturulmalı ve bu konudaki girişimlere gecikmeden başlanılmalıdır.

10- Belediyelerin çevre sağlığı hizmetlerine yönelik sorunlar çok karmaşıktır. Bu konuda da ayrı bir çalışma grubu oluşturulmalı ve çözüm yolları araştırılmalıdır.

KATILANLAR

BELEDİYELER

Dr. Behçet ATLI (Altındağ Belediyesi, Başkehim, Ank.)
Dr. Mehmet AYDEMİR (Foça Belediyesi, İzmir)
Dr. Emin BATUR (Kay. Büyükşehir Bl. Sađ. Şb. Md. Kay.)
Dr. Selçuk BAYBURT (Ereğli Belediye Başkanı, Konya)
Dr. İzzet BAYRAK (Gaziosmanpaşa Belediyesi Hek., İst.)
Dr. Nur CANOĞLU (Çankaya Belediyesi Hekimi, Ank.)
Dr. Ali ÇELİKSÖZ (Gaziantep Büyükşehir Bl., G.Antep)
Dr. Sedef ÇEVİK (Ereğli Belediyesi Sağlık Müd. Konya)
Dr. Hüsnü ÇUHADAR (Altındağ Bel. Sağlık Müd. Ank.)
Dr. Hakan EROL (Karşıyaka Belediyesi Hekimi, İzmir)
Dr. Hakan ERTİN (Eminönü Belediyesi Hekimi, İst.)
Dr. Necati ERTÜRK (İzmir Büyükşehir Bld. Hast. İzmir)
Dr. Cahit GÜRSES (Kırşehir Belediye Başkanı, Kırşehir)
Dr. Bülent ILIK (Ankara Büyükşehir Bl. Sađ. Da.Bşk.Ank)
Dr. Nihat KAÇAR (Kartal Belediyesi Hekimi, İstanbul)
Dr. Mustafa KILINÇEL (Selçuklu Bl.Sađ.İşl.Md.Vek. Kon)
Dr. Kenan ÖZER (Çankaya Bl. Sağlık İşl.Md.Yrd. Ank.)
Dr. Mustafa TEKİN (Kay.Büyükşehir Bl.Sađ.Da. Bşk.Kay)
Dr. Meliha TOKER (Bursa Belediyesi Hekimi, Bursa)
Vet.Hek. Aydın USLU (Ankara Büyükşehir Bld. Ankara)
Dr. Ali Yaz (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, G.Antep)
Sađ.Me.Muharrem YEŞİLKAYA (Foça Belediyesi, İzmir)

KAYNAK KİŞİLER

Doç. Dr. Remzi AYGUN (Gazi Üniv. Tıp Fak.)
Prof. Dr. Dođan BENLİ (Hacettepe Üniv. Tıp Fak.)
Doç. Dr. Çađatay Güler (Hacettepe Üniv. Tıp Fak.)
Dr. Rıza MÜRŞİTPINAR (İl Sağlık Müdür Yrd., Ankara)
Prof. Dr. Sevinç N. ORAL (Hacettepe Üniv. Tıp Fak.)
Prof. Dr. Hikmet PEKCAN (Hacettepe Üniv. Tıp Fak.)
Vet. Hek. Sezer ŞAHİN (Türk Veteriner Hekimleri Birliği)
Doç. Dr. Necdet TARKAN (ODTÜ Kimya Bölümü)
Fevzi YILMAZ (İçişleri Bak. Mahalli İd. Gn.Md.Yrd.)
Dr. Gürbüz YILMAZ (İl Sağlık Müdür Yrd. Ankara)

TTB HALK SAĞLIĞI KOLU ÜYELERİ

Dr. Fatma ARDIÇ
Doç. Dr. Özen AŞUT
Dr. Şevkat BAHAR
Dr. Uđur GÖNÜL
Dr. Onur HAMZAOĞLU
Prof. Dr. Zafer ÖZTEK
Dr. Birgül PİYAL